

GAZDASÁG & TÁRSADALOM

Journal of Economy & Society

A TARTALOMBÓL:

Varga Norbert

Csángók és husziták a Magyar Királyság periferiáin:
Migráció az aranykorban

Juhász Lajos

Egészségtudatos táplálkozás közgazdasági értelmezése

Lőrinczné Bencze Edit

A válság és a társadalmi konfliktusok összefüggései,
válságmenedzsment Horvátországban

Zsuzsanna Kovács

The cultural 'map' of a micro-region

Vajay Zsuzsanna

Kistérségi szélsőségek Komárom-Esztergom megyében

2014/2

Gazdaság & Társadalom

Journal of Economy & Society

Megjelenik évente négy alkalommal

Főszerkesztő / Editor: Prof. Dr. Székely Csaba DSc

Főszerkesztő helyettes / Deputy Editor: Prof. Dr. Kulcsár László CSc

Szerkesztőbizottság / Associate Editors:

Dr. Székely Csaba DSc, Dr. Fábíán Attila PhD, Dr. Joób Márk PhD,
Dr. Kulcsár László Csc, Juhász Zita PhD, Dr. Obádovics Csilla PhD,
Törőné Dr. Dunai Anna PhD.

Szerkesztőségi titkár: Dr. Juhász Zita PhD

Nemzetközi tanácsadó testület / International Advisory Board:

Prof. David L. Brown PhD (Cornell University, USA), Dr. Csaba László DSc (Közép Európai Egyetem, Budapest), Dr. Rechnitzer János DSc (Széchenyi István Egyetem, Győr), Dr. Nigel Swain PhD (School of History, University of Liverpool, UK), Dr. Caleb Southworth PhD (Department of Sociology University of Oregon, USA), Dr. Szirmai Viktória DSc (MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Budapest), Dr. Irena Zavrl PhD (FH Burgerland University of Applied Sciences).

Közlésre szánt kéziratok / Manuscripts: Kéziratokat kizárólag e-mailen fogadunk, nem őrünk meg, s nem küldünk vissza!

A kéziratok formai és szerkezeti követelményeit illetően lásd a folyóirat hátsó belső borítóját. / We accept APA style only.

A kéziratokat és a közléssel kapcsolatos kérdéseket a következő e-mail címre várjuk:

/ Send manuscripts and letters by e-mail only to: zjuhasz@ktk.nyme.hu

A közlésre elfogadott kéziratok összes szerzői és egyéb joga a kiadóra száll.

/ Acceptance of material for publication presumes transfer of all copyrights to the Publisher.

A kéziratokat két független anonim bíráló értékeli. / Articles are refereed by anonym reviewers before publication.

Ismeretésre szánt könyveket az alábbi címre várjuk / Send books for review to:

Prof. Kulcsár László

Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Kar
Sopron Erzsébet. u. 9. 9400 Hungary

Web oldal / web page: <http://gt.nyme.hu>

Előfizetés:

Intézményeknek: 2800 Ft./év

Egyéni előfizetés: 1700 Ft./év

Példányonkénti ár: 700 Ft./dupla szám: 1400 Ft.

ISSN 0865 7823

Copyright © 2014 Nyugat – magyarországi Egyetem Kiadó

Gazdaság & Társadalom

6. ÉVFOLYAM

2014.

2. SZÁM

TARTALOM

Table of Contents and Abstracts in English: See page 75

A folyóirat megjelenését a Pallas Athéné Domus Scientiae Alapítvány,
a Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Karán megrendezett
„Makrogazdasági döntések – hálózati szinergiák” nemzetközi tudományos konferencia
támogatója finanszírozta.

TANULMÁNYOK

Csángók és husziták a Magyar Királyság periferiáin: Migráció az aranykorban	3
<i>Varga Norbert</i>	
Egészségtudatos táplálkozás közgazdasági értelmezése	16
<i>Juhász Lajos</i>	
A válság és a társadalmi konfliktusok összefüggései, válságmenedzsment Horvátországban	31
<i>Lőrinczné, Bencze Edit</i>	
The cultural ‘map’ of a micro-region	45
<i>Zsuzsanna Kovács</i>	
Kistérségi szélsőségek Komárom-Esztergom megyében	57
<i>Vajay Zsuzsanna</i>	
KÖNYVISMERTETÉS	69
Globalizáció – válságkezelés – megoldás =”JÓL-LÉT” [<i>Hervainé dr. Szabó Gyöngyvér – Folmeg Márta: Társadalmi válságok, konfliktusok a jól-lét kontextusában</i> Kiadó: Kodolányi János Főiskola Székesfehérvár 2014 332. oldal (ISBN: 978-615-5075-19-3)]	
<i>Kovácsné Henye Livia</i>	
Table of Contents/Abstracts	75

Kistérségi szélsőségek Komárom-Esztergom megyében

Vajay Zsuzsanna⁴

Nyugat-magyarországi Egyetem Közgazdaságtudományi Kar, Sopron

ABSZTRAKT A közép-dunántúli régió, és egyben az ország legkisebb megyéje Komárom-Esztergom megye, mely több szempontból is különleges helyzetben van. A fejlett régióon belül egy közepesen fejlett megye, melyben a legszélsőségesebb kistérségek találhatóak meg.

Tanulmányomban a szélsőséges területek, a tatabányai és a kisléki kistérség összehasonlítását fogom elvégezni, a területi egyenlőtlenségek vizsgálatának segítségével. Az elemzésekhez, illetve a következtetések levonásához a KSH adatbázisai, valamint a Kereskedelmi és Iparkamara által közölt adatokat használom.

KULCSSZAVAK: kistérség, területi egyenlőtlenség, iparági fejlettség

Bevezetés

Komárom-Esztergom megye a Bécs-Budapest kereskedelmi útvonalon található. Éppen ennek az előnyös feltételnek köszönhetően gazdaságilag a második legfejlettebb régióhoz tartozik az országban. A megye az ország legkisebb területű, és a második legsűrűbben lakott megyéje. Komárom-Esztergom megyének 11 városa van, valamint az országban itt a legnagyobb az úgynevezett szocialista típusú lakótelepek aránya, közel 25%.

Történelmét tekintve a megye jogelődeinek számító Komárom vármegyét és Esztergom vármegyét Szent István király alapította. Mindkét vármegye jócskán átnyúlt a mai Szlovákia területére is. Történelmük során a két vármegye határai többször módosultak, és több ízben is egyesítették őket. A terület 1990-től vált ismét Komárom-Esztergom megyévé. 1994-ben létrejött a megye hat kistérsége, amelyek száma 1997-ben a Dorog-Esztergomi kistérség szétválása nyomán hétre emelkedett (Esztergomi, Komáromi, Tatai, Tatabányai, Dorogi, Oroszlányi, Kisléki).

A Komárom-Esztergom, Fejér és Veszprém megyéket magában foglaló Közép-Dunántúli Régió 1998-ban jött létre. 2003-ban Bábolna, 2004-ben Lábatlan,

⁴ vajay.zsuzsanna@gmail.com

2007-ben pedig Ács kapott városi rangot, így a megye városainak száma tizenegyre emelkedett.

2005-ben ebben a megyében volt a legmagasabb az egy főre jutó GDP értéke: 7,6 millió forint, ami az országos átlag 4,7-szerese. A megye legnagyobb nyereségű cégei a 2006-os adózott eredmény szerint:

1. Nokia Komárom Kft. (országos szinten a 8.),
2. Magyar Suzuki Zrt. (országos szinten az 59.),
3. Coloplast Hungary Kft. (országos szinten a 62.).

Komárom-Esztergom megye területén 7 kistérség található, Pest megye után Magyarország második legsűrűbben lakott megyéje.

1. táblázat: Komárom-Esztergom megye adatai

Kistérség neve	Székhelye	Terület (km ²)	Lélekszám (2007)	Lélekszám (2009)	Település
Dorogi kistérség	Dorog	232,45	40 392	40 158	15
Esztergomi kistérség	Esztergom	304,86	56 259	56 840	9
Kisbéri kistérség	Kisbér	510,77	21 090	20 607	17
Komáromi kistérség	Komárom	379,04	40 862	41 065	9
Oroszlányi kistérség	Oroszlány	199,36	27 414	27 036	6
Tatai kistérség	Tata	306,69	40 314	40 493	10
Tatabányai kistérség	Tatabánya	331,70	88 502	88 454	10

Forrás: Wikipédia

Ezek közül a tatabányai és a kisbéri a két legszélsőségesebb lélekszám adattal rendelkező, melyek összehasonlítását fogom elvégezni.

2. táblázat: A vizsgált kistérségek települései

Tatabányai kistérség		Kisbéri kistérség			
Gyermely	Tarján	Ácsteszér	Bakonyszombathely	Ete	Tárkány
Héreg	Tatabánya	Aka	Bársonyos	Kerékteleki	Vértesszőlős
Környe	Várgesztes	Ászár	Császár	Kisbér	
Szárliget	Vértesszőlős	Bakonybánk	Csatka	Réde	
Szomor	Vértesszőlős	Bakonysárkány	Csép	Súr	

Forrás: Wikipédia

2013. január 1.-jétől újra bevezették a járási rendszert, így a megyét érintően mindössze annyi változás történt, hogy a 7 kistérségből 6 járás lett.

Természeti adottságait tekintve a két kistérség teljesen ellentétes képet mutat. Míg Tatabánya és környéke a Vértes-Gerece által körülölelt dombvidéki terület, addig a Kisbér környéki településeket inkább síksággként lehet jellemezni. A Kisbértől délre található települések azonban már ismét a dombvidékes Bakony nevét viselik.

A megye legfejlettebb és legfejletlenebb kistérségei minden szempontból összehasonlításra adnak okot, akár a természeti adottságokat vesszük figyelembe, akár a vállalkozói potenciált, vagy az innovációs hajlandóságot. Vizsgálom, hogy a kistérségek milyen módon képesek fejlődni, előrelépni, a helyi lakosságot megtartani és foglalkoztatni. Fontosnak tartom annak elemzését is, hogy a vállalkozói potenciál hogyan alakul, illetve milyen hatása van a vizsgált területekre az autópályának, mely kettészeli a megyét.

Módszertan

Szekunder elemzéseket végzek, elsősorban a KSH által rendelkezésre bocsátott adatokból. Emellett fontosnak tartom a Kereskedelmi és Iparkamara adatbázisának vizsgálatát és használatát, amely korrekt képet mutat a kistérségi vállalkozásokról, az iparági sajátosságok szerint.

Megvizsgálom, hogy hogyan alakul az ipar és a mezőgazdaság aránya, megoszlása a két területen, milyen könnyítő és nehezítő tényezők befolyásolják a területi jelleg kialakulását. Az iparági sajátosságok mellett az NFÜ által rendelkezésre bocsátott adatokat is elemezni fogom, ugyanis az Európai Unió által biztosított lehetőségekben is várható eltérés a vizsgálatok során. Azonban ez nemcsak az Unió források esetében igaz, hanem a hazaiaknál is.

Demográfiai és foglalkoztatási helyzet a két kistérségben

Tatabányai kistérség:

A központi település, Tatabánya, a kistérséget kettészelő M1-es autópálya mellett fekszik, az 1-es számú országos főút pedig átszeli a várost. A Duna és Budapest közelsége, jó elérhetősége szintén kedvezően hat a kistérség életére. Ez a terület évezredek óta kedvező természeti feltételeket nyújtott az emberi letelepedésre.

A gazdasági rendszerváltás a tatabányai térséget, mint bányászati és nehézipari régiót az átlagosnál is jobban sújtotta. A Tatabányai Szénbányák Vállalat szétesése és több gyár bezárása miatt a város és környéke súlyos munkanélküliséggel küzdött az 1990-es évek elején. A város és térsége ma már kedvező hely a beruházások számára: fejlett az infrastruktúra, valamint a nemzetközi főutak és vasutak közelsége és a beruházásbarát politika is egyaránt ebbe az irányba hat.

2004-ben a Tatabányai kistérség lakónépessége 89064 fő volt, ez Komárom-Esztergom Megye népességének 28,43 %-a, a szám napjainkra 85054 főre csökkent.

3. táblázat: A megye kistérségeinek 2013.01.01.-jén aktuális adatai

Kistérség neve	Népesség (fő)	Arány (%)
Dorogi kistérség	38 851	12,84
Esztergomi kistérség	54 051	17,87
Kisbéri kistérség	20 221	6,69
Komáromi kistérség	39 559	13,08
Oroszlányi kistérség	25 973	8,59
Tatabányai kistérség	85 054	28,12
Tatai kistérség	38 742	12,81
Összesen:	302 451	

Forrás: Wikipédia

A 3.táblázat alapján elmondható, hogy a megyei szintű létszámcsökkenés ellenére a tatabányai kistérség vezető pozíciója megmaradt. A lakosság éppen a kedvező közlekedési és infrastrukturális feltételek miatt dönt úgy még ma is, hogy ezen a területen telepedik le.

A kistérség munkaképes korú lakosságának mintegy 60–70%-a aktív kereső, a fennmaradó 30–40%-ot a továbbtanuló 18 éven felüliek, a munkanélküliek, az egészségügyi okokból nyugdíjazottak és a háztartásbeliek teszik ki.

A kistérségben létező munkahelyek zöme Tatabányán illetve a környék városaiban található, így a falvak aktív keresői 40–85%-ban ingázók. A községek közül a legtöbb munkahellyel Környe és Gyermely rendelkezik, amelyek meg tudták őrizni illetve fejleszteni mezőgazdasági és élelmiszeripari üzemeiket. Ezekben, valamint a hozzájuk kapcsolódó szolgáltatások területén van a legtöbb munkalehetőség.⁵

A különféle vállalkozási formák számának gyors növekedésében főként Tatabánya járt az élen, a kistérség összes gazdasági szervezetének több mint 83%-át tömöríti. A megyeszékhelyen az 1990-es évek elejének vállalkozás-alapítási dinamizmusa oda vezetett, hogy az évtized közepére 5000 fölötti magáncég, ill. egyéni vállalkozó lett a városban. A növekedési folyamat pedig az ezredfordulón is tartott.

2008-ban, a városban bejegyzett vállalkozások (8891 db), több mint felét az egyéni vállalkozók tették ki (5733 db), miközben a kft.-k és a bt.-k száma 3464 db volt. A kistérség 32 rt.-jéből 18 Tatabányán volt bejegyezve, a községek részvénytársaságai agrárjellegűek voltak. A községekben a vállalkozások száma arányos a községek méretével, így Környe, Vértesszőlős és Tarján rendelkezik a községekben működő összes gazdasági szervezet 2/3-ával.

5 A Tatabányai Kistérség Kulturális Konceptiója

A kisvállalkozások lakosságszámra vetített mennyisége a kistérség településeinek többségében 50-100 között változik. Várgesztes kiemelkedő értéke a Villapark egységeinek kft. formában való működtetéséből ered, Gyermely esetében pedig a Gyermely Rt. és a hozzá kapcsolódó vállalatcsoport szerepe kiemelkedő. A kistérségben az alkalmazotti és a vállalkozói szférában képződő lakossági jövedelmek növekedési üteme az 1990-évek közepétől egyre jobban meghaladta a megyei átlagot, ami a kistérség fejlődési dinamizmusának tartósságára utal. A kistérségben működő vállalkozások csaknem háromnegyede Tatabányán található.⁶

Kisbéri kistérség:

A kistérség a Veszprém-Tatabánya-Székesfehérvár-Győr által alkotott nagyvárosi öv belsejében található. Méretét tekintve jelentős mértékben alulmarad a szintén ezen övben található másik két kistérségtől, melyek a szomszédos megyékben találhatóak. A terület a megyeközpontok által lehatárolt ipari területhez viszonyítva peremterületnek számít a mezőgazdasághoz illeszkedő természeti adottságaival.

A kistérség gazdasági lehetőségeit elsősorban a környező nagyvárosok szabják meg. Kisbér vonatkozásában jelentős hatást gyakorol a foglalkoztatottak számának alakulására Győr, illetve Komárom, mely két település viszonylag gyorsan, körülbelül fél óra alatt elérhető közúti közlekedés igénybevételével. Emellett annak köszönhetően, hogy a kistérség több települése mellett is elhalad a 81-es főút, Mór és Székesfehérvár elszívó ereje is egyre jobban erősödik.

A kistérségből történő ingázást az aktív lakosság 33-45%-a választja. A népesség ezen csoportja – főként a középkorú lakosság – nem a lakóhelyváltás mellett dönt, és döntött, hanem inkább napi több órát utazik, a biztos otthon háttérének tudatában. Az ingázók számának érdekessége, hogy Budapest is sokaknak biztosít munkahelyet.

Az elvándorlás mellett döntők száma elenyésző, köszönhetően elsősorban annak, hogy a Győrben dolgozók 10-15%-a dönt úgy, hogy inkább a környező, vagy akár kicsit távolabbi településeken telepedik le. Azonban még ez az arány sem elegendő ahhoz, hogy az elnéptelenedést – ami a kistérséget egyre jobban fenyegeti – megállítsa. A régiós átlagot nézve is elmondható, hogy az 1990-es évek végén felállított prognózis, miszerint a kisbéri kistérség 10 települése van veszélyeztetett helyzetben, továbbra is fennáll, sőt tovább rontotta a helyzetet, hogy a továbbtanuló fiatalok nem térnek haza tanulmányaik befejezése után, hanem máshol keresnek munkát.

6 Tatabányai kistérség foglalkoztatási stratégiája

4. táblázat: Kisbér demográfiai adatai

	65 év feletti állandó lakosok száma (fő)	0-14 éves korú állandó lakosok száma (fő)	Öregedési index %
2001	1438	1231	116,8
2008	852	786	108,4
2009	845	747	113,1
2010	858	735	116,7
2011	861	739	116,5
2012	n.a.	n.a.	n.a.

Forrás: TeIR, KSH-TSTAR

A 4. táblázat alapján elmondható, hogy Kisbéren, ahol a kistérség lakosságának közel 45%-a lakik folyamatosan csökkent a lakosság száma, és emellett egyértelműen észrevehető az elöregedés folyamata is.

Iparági sajátosságok a két kistérségben

A kistérségek mindegyikében számos vállalkozás működik. Azonban elmondható, hogy amíg a tatabányai területen ipari parkok, termelő és szolgáltató vállalatok uralma a jellemző, addig a kisébéri térségben még mindig inkább a mezőgazdaságra épülő termelő vállalkozások, termelő szövetkezetek az elterjedtek.

Ipari csoportosulások ugyan ott is megvalósultak, és folyamatosan bővülnek, de jelentőségük messze nem éri el a Tatabánya környéki településeket.

A KSH adataiból jól látható az 1. ábrán, hogy a megyei adottságok, sajátosságok kihasználására épülő mezőgazdaság teszi ki a vállalkozások jelentős részét. A területi egyenlőtlenségeknek köszönhetően azonban ez is eltérést mutat az egyes kistérségek között, és annak ellenére, hogy a tatabányai kistérség inkább dombvidékes, erdőben gazdag, mégis jelentősebb itt a megművelt területek mennyisége, mint a területileg kedvezőbb kisébéri kistérségben. A rurálisnak tekinthető kisébéri kistérségben, ahol a működő vállalkozások 29%-a agrár jellegű, a fő gazdasági formák a következők:

- mezőgazdasági egyéni vállalkozó,
- mezőgazdasági jogi személyiségű vállalkozó,
- mezőgazdasági jogi személyiség nélküli vállalkozó.

A területi sajátosságot mutatja az is, hogy míg Tatabánya környékén inkább a gazdasági szervezetek (volt TSZ-ek, Bt-k, Kft-k) birtokolják a megművelhető földterület szinte 100%-át, addig Kisbér környékén a hagyományos családi és egyéni gazdaságok jelenléte a megszokott. Éppen ennek köszönhetően a mezőgazdaságra épülő ipari és szolgáltatási szektor is az elmaradottabbnak, hátrányos helyzetűnek mondott kistérségben a legjelentősebb. Császáron például, a sütőipari

tevékenységet hosszú évek óta a Császári Pékáru Sütő Kkt. végzi; egyre több településen válik elérhetővé az általuk készített termékek széles választéka. Több mintaboltot is nyitott az elmúlt években, többek között Tatabányán is, ahol a Tatabányai Sütőipari Zrt. bezárta üzemét, és a Lipóti Pékség vette át helyét. Ennek ellenére a császári pékárut sokkal szívesebben vásárolja a lakosság, mint a többi, kisebb-nagyobb pékséget.

A településen működik még ezen kívül a Császári Csemegegyártó üzem is, ami szintén mind a termelő tevékenység, mind a foglalkoztatás szempontjából kiemelkedően fontos vállalkozás. A cég szintén több évtizedes múltra tekint vissza, a mindig kedvelt puffasztott kukorica termékek kereslete és gyártása töretlen maradt, a chipsek megjelenése sem tudta ezt visszavetni.

Emellett a településtől nem messze található a tejkaramella gyár is, illetve az önkormányzat tervei között szerepel egy ipari park létesítése, mely kifejezetten az élelmiszeriparra fókuszálna.

Kisbéren, a kistérség központjában már inkább ipari csoportosulások figyelhetőek meg a település szélén található ipari parkban, azonban sajnos a bővítése stagnált az elmúlt években. Az 1990-es évek végén az ipari üzemeket részekre bontották, és privatizálták, ezt követően a régi, veszteséges üzemek helyén vagy jogutódjaként, valamint a 2000. évben kialakított Batthyány pusztai iparterületen megjelent:

- a DRAT Kft,
- a Fém-Művek Kft,
- SEWS Autókábel Magyarország Kft,
- a Propos Kft,
- az Ipari Gyártó és Kereskedelmi Kft,
- USHIN Europe Kft,
- Konkáv Műszergyártó Kft.

A már jelen levő cégek mellé csak kevesen, szinte senki nem költözött a válság kirobbanása óta. A szolgáltató szektor ugyanakkor nagyobb jelentőséggel bír, főként az egyéni vállalkozások és 1-2 személyes gazdasági társaságok formájában. A szolgáltatások sokszínűségét lehet felfedezni, az autószereléstől kezdve az optikán át egészen a szállítmányozó tevékenységig minden megtalálható. Több cég található az ászári település felé, illetve Ászáron, de kifejezett klaszteresedés és csoportosulás nem figyelhető meg.

A legutóbbi statisztikai kimutatások Kisbéren 449 működő egyéni és társas vállalkozást tartottak nyilván, ezen belül is 58 korlátolt felelősségű társaságot, 7 szövetkezetet, 42 betéti társaságot és 333 egyéni vállalkozót.

A 90-es években a kistérségi központ közepes méretű iparági foglalkoztatónak számított, de a termelőszövetkezetek és a gyárak megszűnésével jelentősen csökkentek a munkalehetőségek. Az iparszerű növénytermesztéssel és állattenyésztéssel foglalkozó vállalkozások azonban kezdenek ismét feléledni, magukra találni.

A térség többi települését főként a mikrovállalkozások jelentős száma jellemzi, csak néhány nagyobb, gazdaságilag is jelentősebb cég üzemel a Bakonyalján. Az erdőgazdálkodás is egyre nagyobb hangsúlyt kap a Bakony nagy kiterjedésű erdőinek köszönhetően.

Tatabánya és környéke ezzel szemben ipari központnak tekinthető országos szinten is. A Környe és Tatabánya között található ipari parkokban főként az autógyártó iparra fókuszáló cégek telepedtek le. Üveggyártól kezdve a kábelgyáron át minden folyamathoz kapcsolódó tevékenység elérhető, az autógyárak szinte egy helyen megtalálhatják összes beszállítójukat. Az ipari területről hiányzó gyárak, mint például a motorokhoz készített turbók, pedig az Oroszlányi Ipari Parkban szerezhetőek be.

Ennek a területnek az ipari jelentőségében nagy szerepe van a központ mellett elhaladó autópályának, ami könnyebb megközelíthetőséget biztosít a szállítás során. Éppen ezért az utak minőségére, állapotára is sokkal inkább odafigyelnek, többször kerül felújításra és javításra, mint a megye többi kistérségében. Abban, hogy a dombok közötti szerpentinekkel tarkított utak helyreállítását is elkezdték, Esztergom és az ottani Suzuki gyár az egyik legnagyobb befolyásoló tényező. Ezáltal a kistérséghez tartozó, korábban az elhelyezkedése miatt háttérbe szoruló települések felvirágoztatása is megkezdődött.

A megye központja, Tatabánya vonzza leginkább a vállalkozásokat, a működő cégeknek körülbelül 50-60%-a itteni székhellyel rendelkezik, aminek következtében a területi egyenlőtlenségek csak jobban erősödnek. A kistérség községekben csak csekély mértékű ipari tevékenység folyik, a munkavállalók nagy része Tatabányára, vagy a megye más, lakóhelyéhez közeli városába jár dolgozni. A községek viszonylag kevés dolgozót foglalkoztató, többségükben vegyes profilú cégei és vállalkozásai közül csak kevesen foglalkoznak ipari termelő tevékenységgel, azok is csak kisipari méretekben.

Az agráriumban ma már a lakosság csekély százaléka dolgozik. Összességében az iparban foglalkoztatottak aránya változatlanul magas, bár a nehézipar helyett manapság a feldolgozó-, és újabban az elektronikai üzemek a legnagyobb foglalkoztatók. Valamint jelentősen emelkedett a kereskedelmi-szolgáltató szektorban dolgozók aránya.

Tovább fokozza az egyenlőtlen lehetőségeket és feltételeket, hogy a vasúti közlekedés szinte teljes egészében megszűnt Kisbér irányába, a szállítmányozás ilyen téren történő kihasználása tehát teljesen lehetetlenné vált.

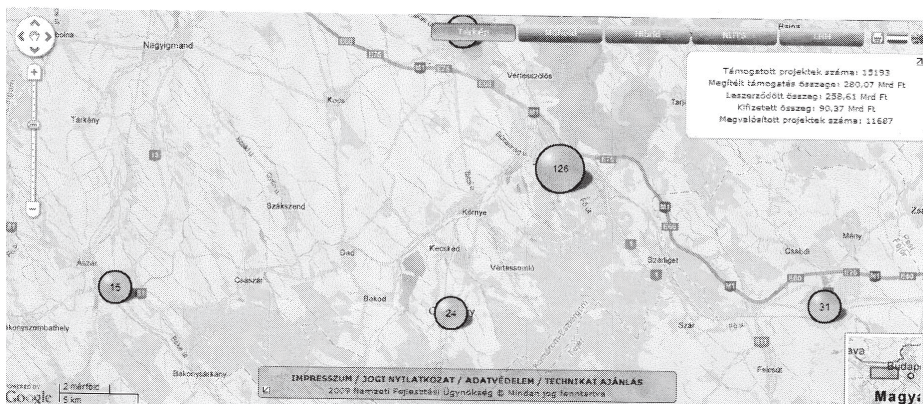
Egyenlőtlen lehetőségek

Az állami és egyéb támogatási lehetőségek igénybe vétele is megosztja a vállalkozni szándékozókat és a vállalkozókat. Sokkal több lehetőség van a nagyobb településeken, illetve ipari területeken működő cégeknek, mint azoknak, akik mikrovállalkozásként kistelepülésen kívánnak érvényesülni. A hazai támogatások esetében nem is annyira

szembetűnő már ez, ugyanis napjainkban egyre több olyan lehetőséget próbálnak biztosítani, ami a hátrányos helyzetű kistérségek felzárkóztatását célozza.

Az Uniós források igénybe vétele esetén azonban ez a közelítés nem valósul meg. Abban az esetben, ha valaki nem városi rangú településen kíván fejleszteni, sokkal kevesebb lehetősége van.

1. ábra: Nyertes vállalkozásfejlesztési pályázatok a vizsgált kistérségekben

Forrás: NFÜ TÉRKÉPTÉR

Az Európai Unió külön forrásokat biztosít a mikro-, kis- és közép vállalkozások számára, a településmérettől függően, amit a 2. ábra szemléltet. A Vidékfejlesztési Minisztérium és a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium hatáskörébe tartozik ezeknek a forrásoknak a kiosztása, folyósítása. Azonban mindenképpen fontos különbség a két lehetőség között, hogy amíg az Új Széchenyi Terv pályázatai a keretösszeg kimerülé- séig érhetők el, addig a Vidékfejlesztési Program keretében a pályázat csak 1 hónapra van évente kinyitva. Ennek az eltérésnek köszönhető az is, hogy viszonylag kevesen tudják igénybe venni, nem készülnek el a szükséges dokumentumok. Illetve nagy hátrány, hogy a pályázat nem ad lehetőséget a hiányosságok, elmaradások pótlására.

A vállalkozások finanszírozása éppen ezeknek az egyenlőtlen lehetőségeknek köszönhetően inkább a szokványos belső finanszírozási eszközökkel valósul meg, vagy a kevésbé hosszú hitelezési folyamatot veszi igénybe.

Klaszteresedés a vizsgált kistérségekben

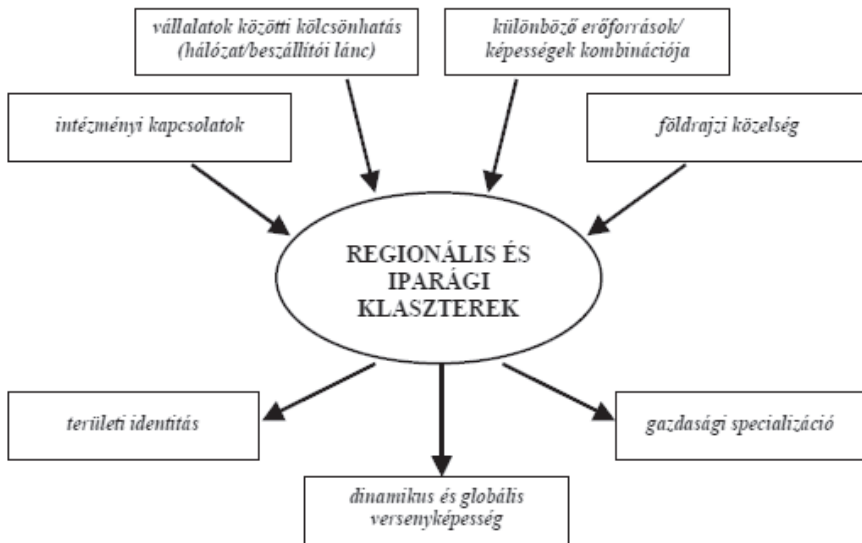
Az állami vezetők a vállalkozói szektor erősítési lehetőségének tartották és tartják jelenleg is a klaszterek kialakítását. Az első klaszterek megalakulása Magyarországon a 2000-es évek legelejére datálható. Ezen klaszterek jellemzően

részben vagy egészben az állam által felülről szervezett, főként a nagy multinacionális cégek köré szervezett beszállítói hálózatok voltak.

A 2. ábrán jól látható, hogy „A speciális támogató vállalkozások alkotta hálózatokat, egyértelműen a klasztermaghoz ezer szállal kötődő beszállító láncok háttérparágak és kapcsolódó iparágak által érintett – többnyire kis- és közepes méretű – vállalkozások jelentik. A kapcsolódó vállalkozások szerepe a klasztermag legkülönbözőbb általános és speciális inputokkal való ellátása.”⁷⁷

A MAG Zrt 2012-es összefoglalója alapján „A hazai klaszterfejlesztési „politika” előtt álló talán legnagyobb kihívás annak elősegítése, hogy az eddig támogatásban részesült nagyszámú klaszterkezdeményezés közül minél több számára biztosítson továbbfejlődési lehetőséget, úgy hogy azok fenntartható módon nem pedig a fejlesztési források rendelkezésre állásától függően működjenek. Ennek első lépése lehet az egyes iparágakban viszonylag szétagoltan működő, alacsony taglétszámú klaszterkezdeményezés közötti kapcsolat erősítése, az eredményes működéshez szükséges kritikus tömeg elérése.”⁷⁸

2. ábra: A különböző klaszter megközelítések közös dimenziói

Forrás: Grosz András (2005)

7 Grosz András: Klaszteresedés és klaszterorientált politika Magyarországon

8 A magyar klaszteresedés elmúlt 3 éve az akkreditált innovációs klaszterek példáján keresztül

A Komárom-Esztergom megyei Metál Klaszter a gazdasági kamara szervezésében alakult két évvel ezelőtt.

Az alapító tagok:

1. Tatabányáról:
 - a. ASG Gépgyártó Kft.,
 - b. BAV Acélszerkezet Vállalkozás Kft.,
 - c. DL STAHL Rozsdamentes Gépeket Gyártó Kft.,
 - d. DELTOP Rács és Fémszerkezetgyártó Kft.,
 - e. Ká-Té Drótfonó Bt.,
 - f. Kovács Károly egyéni vállalkozó;
2. Tatáról:
 - a. Fogaskerékgyár Kft,
 - b. BNB Kft.,
3. Esztergom-Kertvárosból:
 - a. MS-Metal Kft.,
4. Ászárról:
 - a. Intermotor Kft.,
5. Bakonybánkáról:
 - a. SFT Kft.,
6. Csolnokról:
 - a. CSZ Szerelvénygyártó Kft.,
7. Kisberről:
 - a. Terimforg Kft.

A klaszter összefogja a két vizsgált kistérség fémiparban vezető szereppel rendelkező cégeit, de külön a két kistérség nem tudott volna gazdaságilag jelentős klasztert felállítani. A jelenlegi helyzetben azonban, ki tudják használni a kapcsolattrendszert, új megrendelőket találva, és egymást segítve.

A megyében azonban nem működik több, akár több kistérségen átnyúló együttműködés. A régióban vannak még induló, illetve működő klaszterek is, de ezek Fejér és Veszprém megyében találhatóak.

Összefoglaló

A vizsgált két kistérség Komárom-Esztergom megye két legszélsőségesebb területe. Mind népességét tekintve, mind a vállalkozási potenciál szempontjából. A működő vállalkozások helyzete sem a legkedvezőbb, hiszen a válság minden szektort megviselt.

Jelentős különbségek tapasztalhatók az itt tevékenykedőket vizsgálva. A helyzet javítására vonatkozóan elkezdődött néhány program és kezdeményezés, azonban kézzel fogható eredmények még nem születtek.

A kistérségek eltéréseinek leginkább a közlekedési szempontú elérhetősége, a logisztikai lehetőségek összehangolása ad alapot. Mivel a Bécs-Budapest vonalon fekvő fejlett tatabányai térség az autópálya vonzásának köszönhetően elvonja az ipari főszerepet, a kistérség inkább a mezőgazdasági tevékenységet preferálja, illetve az erre épülő feldolgozóipart és értékesítést.

A legnagyobb probléma éppen ebből fakadóan a munkaerő elvándorlása, melyet tovább erősít a nyugati elszívó-erő, Győr és ezáltal többek között az Audi jelenléte, amely számos családnak biztosít megélhetést. Ez azonban azt eredményezi, hogy a helyi vállalkozások és a helyiek vállalkozói kedve háttérbe szorul. A munkanélküliségi ráta ennek ellenére magas mértéket mutat a térségben, ugyanis sokan vannak, akik nem tudnak elhelyezkedni, vagy az életkorukból adódóan, vagy a tapasztalatlanságuk miatt. Erre vonatkozóan indított és indít folyamatosan újabb és újabb pályázatokat a Munkaügyi Központ, melyek egyrészt a helyben történő elhelyezkedést célozzák meg, másrészt a lokális gazdasági élet beindítására, fellendítésére törekkenek. Sajnos azonban ez nem elegendő, hogy a különbség, és a lemaradás a tatabányai kistérségtől csökkenjen, ugyanis ehhez mindenképpen elengedhetetlen egy szemléletbeli váltás is, hogy a lokálpatrióta szellem erősödjön, a helyi fejlődés mindenkinek szívügyévé váljon.

Irodalom

- A Tatabányai Kistérség Kulturális Konceptiója. Kézirat 2010.
- Domokos Tamás, Kulcsár László: *Zirc, Kistérség és Mór térségének társadalmi és gazdasági helyzete az ezredfordulón*. Echo Network Innovációs Műhely. 1999
- Grosz András (2005): *Klaszteresedés és klaszterorientált politika Magyarországon*, Doktori értekezés
- Helyi esélyegyenlőségi program, Kistérség város Önkormányzata (2013)
- Kistérség város honlapja
- Kistérségek a Közép-Dunántúlon (2009)
- MAG Zrt: A magyar klaszteresedés elmúlt 3 éve az akkreditált innovációs klaszterek példáján keresztül
- Statisztikai tájékoztató Komárom-Esztergom megye, 2012/1
- Statisztikai tájékoztató Komárom-Esztergom megye, 2012/2
- Statisztikai tájékoztató Komárom-Esztergom megye, 2012/3
- Tatabányai kistérség foglalkoztatási helyzetének feltárása, elemzése. Kézirat. 2013.
- Tatabányai kistérség foglalkoztatási stratégiája (2010).